

A FINN SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT 1903-AS FORSSAI PROGRAMJA

GOMBOS JÓZSEF

I. Finnország helye a cári birodalomban

Az 1808—1809-es orosz—svéd háborút lezáró békében (Hamina, 1809. IX. 17) Svédország lemondott Finnországról. I. Sándor cár megerősítette a finn autonóm Nagyhercegség jogait, a régi finn alkotmányt. A korábbi — svéd — törvények maradtak életben, ezekre támaszkodtak a cári manifesztumok is. Az önkényuralkodó, mint finn nagyherceg, csak alkotmányos monarcha volt, a szejm és a szenátus által erősen korlátozott törvényhozó és végrehajtó hatalommal. Az ország ügyeit a cár által kinevezett fő kormányzó intézte.

Finnország — egy dinasztikus háború révén — az európai tőkés fejlődés egyik perifériáját képező cári Oroszország részévé vált, de ez nem vezetett a feudális viszonyok konzerválódásához. A Finn Nagyhercegség — mai szóhasználattal élve — egy *különleges gazdasági övezet*et alkotott, melynek üvegházi viszonyai a fejlődés nyugat-európai típusának kedveztek. Rövid idő alatt kiépült a sok egyéni sajátosságot mutató finn gyáripar, létrehozva a nagyipari proletariátust.

II. Sándor trónralépésével (1855. III. 02.) kezdetét vette az orosz polgári „reformkor”. A liberális irányzatok számára a Nagyhercegség mintországoknak számított, rokonszenveztek vele. Herzen, Ogarjov és forradalmi orosz táboruk hamarabb hirdette meg a finn nemzeti-állami önállóság gondolatát, mint maguk a finnek.

A XIX. század végén Oroszországban újra felerősödtek a törekvések a finn autonómia „szűkítésére”. Erre az időre a Finnországgal szemben folytatott reformpolitika elfogadhatatlanná vált az orosz burzsoá és katonai körök számára, a finn polgári reformmozgalmat nem tudták többé tolerálni, és az unifikációs kurzus került előtérbe. 1899. február 15-én II. Miklós aláírta a „Februári Manifesztum”-ot, amely új törvényhozási rendet vezetett be: az összbirodalmat érintő kérdésekben megfosztotta a szejmet törvényhozási jogától. Ezt LENIN „igazi államcsíny”-nek¹ nevezi, mert a manifesztumot úgy is lehet interpretálni, hogy minden törvény általános állami érdeket érint.

1901 júliusában megjelent a manifesztummal összhangban lévő új véderőtörvény, amely feloszlatta a finn hadsereget. A bevonuló finneknek ezentúl ugyanolyan szöveggel kellett hűségesküt tenniük az önkényuralkodóra, mint az oroszországi katonáknak.

II. Marxista munkáspárt születik

Finnország, az Orosz Birodalom más területeihez viszonyítva, gyorsabban haladt előre a kapitalizálódás útján. A múlt század 80-as 90-es éveiben az ipari üzemek számának növekedésével az ipari proletariátus létszáma megközelíti a százazretet. Az ország lakossága 1850-ben 1 636 915. A lélekszám fél évszázad alatt több mint egymillióval (!) gyarapodott (1899: 2 673 200).

Az első munkásegyletek kezdetben erős polgári-kispolgári befolyás alatt álltak. A szervezett munkásmozgalom előfutárai az énekkörök, segélypénztárak és önművelő körök voltak. 1883-ig egyesület alapításához a cári személyes hozzájárulása kellett. A 80-as évek elejétől létrejött — burzsoá vezetésű — munkásszövetségek lényegében karitatív és felvilágosító tevékenységet folytattak. Szabályzatukat a szenátus (!) hagyta jóvá. A liberális burzsoázia a szövetségek megteremtésével a „szociális békét” akarta megőrizni.

A helsinki egyesület V. J. Wright bútorgyáros alapította, mintául az „Arbeiderforening af 1860” nevű koppenhágai munkásegylet szolgált számára. Az ún. wright-i periódus 1883-tól 1896-ig tartott, 34 ilyen szervezetnek kb. 5000 tagja volt.³

1893-ban a szövetségek első kongresszusán létrehozták a *Finn Munkások Szövetségét*, Wright elnöklétével. A mozgalom fokozatosan radikalizálódott, ezért a második kongresszuson (1896) a bútorgyáros-elnök lemondott. 1899. július 17-től 20-ig ülésezett Turkuban a harmadik kongresszus, amely — utolsóként az északi országokban — kimondta a *Finn Munkáspárt* megalakítását. A kongresszus az „El a polgároktól!” jelszó jegyében zajlott le. Az elfogadott programot⁴ a svéd szociáldemokrata Hjalmar Branting segítségével szövegezték meg, alapjául a NSZDP 1891-es erfurti programja szolgált. A dokumentumot a kongresszus nem egészítette ki szervezeti szabályzattal, s ezért a párt keretei meghatározatlanok, a tagok jogai és kötelességei rendezetlenek voltak.

1903. augusztus 17—20. között ülésezett a Finn Munkáspárt III. kongresszusa Forssában. A 97 delegátus 59 egyesület képviselőjében ült össze. A küldöttek új programot fogadtak el, és elhatározták, hogy a párt felveszi a „Finn Szociáldemokrata Párt” nevet és a II. Internacionálé részének tekinti magát.

Forssában a pártkongresszus a kor színvonalán álló, marxista programot fogadott el. Az elvi bevezető rész az Osztrák Szociáldemokrata Munkáspárt 1901-es „bécsi programjának”⁵ irodalmi fordítása. Ez azért fontos, mert maguk a pártmunkások között sem volt magas a marxista teória ismerete. A nemzeti- és az osztályharc közötti konfliktus a század elején kezdte két táborra osztani a finn munkásosztályt. A párt helsinki szervezetében Edvard Valpas körül tömörültek azok, akik Kautsky nézeteit vallották magukénak. Ezt a vonalat erősítették a pártba belépő értelmiségiek (pl.: O. Kuusinen). A nacionalisták vezéralakja Yrjö Mäkelin volt, Tampere és más vidéki városok szolgáltak bázisul. A teoretikus revizionizmus csaknem teljesen ismeretlen volt finn munkáskörökben, Bernstein lényeges műveit 1910-ig nem publikálták finnül. A polgári befolyás csökkentését, a tömegbázis szélesítését szolgáló vidéki „agitációs tőrak” lényeges részét alkották a munkásmozgalomnak. Az agitátorok beszédeinek viszont erős evangélikus színezete volt, a szocializmust gyakran a „munka evangéliumának” is nevezték.⁶

A forssai program elvi része mellett szintén nagy tartalmi átfedés fedezhető fel a bécsi programmal a párt legközelebbi követeléseinél, valamint a munkásvédelmi törvényhozás erélyes fejlesztését követelő részénél.

III. Az átmenet községi-önkormányzati modellje

A párt kommunális programjára megkülönböztetett figyelmet kell fordítani. Minden kétséget kizáróan stratégiai eleme a dokumentumnak. A községi önkormányzatnak olyan nagy szerepet szántak, hogy külön fejezet foglalkozik vele.

Véleményünk szerint a községi önkormányzati szervezetben történő politikai és gazdasági hatalomátvételt tekintették a polgári demokratikus keretből a szocializmusba való átmenet konkrét formájának.

A mezőgazdasági program szoros tartalmi-logikai egységet mutat a kommunális programmal, habár formailag elkülönítve tárgyalják. A két fejezetben jól elkülöníthetők a problémakörök:

- a) Szociális-gondoskodó
- b) Az átmenet modellje

Az első problémakörbe a községi követelések utolsó tíz pontja (5—15) tartozik. Ismételten megfogalmaznak olyan követeléseket, amelyeket a program előző részei már tartalmaznak. Ilyenek pl.: a 8 órás munkanap, a szesztilalom és a szakfelügyelet, stb. Igaz, minden esetben hangsúlyozza a községi szintet. (A szesztilalom esetében az állami szintű törvényt megelőzve!) A szociális gondoskodás meglepően magas szintjét kitűző követeléseket akár a jóléti állam előhírnökének is tekinthetjük: a munkanélküliség önkormányzati szinten való felszámolása közmunkák teremtésével, munkaközvetítő irodák és munkanélküli pénztárak felállításával. A munkásság számára felállítandó díjmentes üdülőtelepek, a gyermek-, és öreggondozás, a lakáshiány megszüntetése már nagyon előremutató követelések, de megférnek még egy fejlett polgári demokratikus állam keretein belül.

A mezőgazdaság aktuális problémáival keveset foglalkozik a program, minden bizonnyal alárendelt kérdésnek tekintették, amely majd automatikusan megoldódik a társadalmi és gazdasági változások eredményeként. [A bérelt föld terményeivel való rendelkezés, térítés a bérelt föld értéknövekedéséért (7. p), szabad halászati és vadászati jog (8p.), a cselédtörvény megszüntetése (11p.)] Meg kell jegyezni viszont, hogy a halászati és vadászati jog függetlenné tétele a földtulajdontól már a magántulajdont messzemenően sértő és korlátozó követelés. A „tulajdonképpeni parasztság” mezőgazdasági kultúrájának emelését állami és községi feladatnak tekinti (9p.) és fontosnak tartja a földnélküli népesség intellektuális nevelését és műveltté válását (10p.).

A parlamentáris, polgári demokratikus társadalom és községi önkormányzati átmenet modellje között nem tételezünk fel éles választóvonalat. A sorrendiség nyilvánvaló viszont, hisz az átmenet alapjául csak a polgári demokratikus intézményrendszer szolgálhat. Addig míg a program fő követeléseinek teljesülése (választójog, egyesülési szabadság stb.) csak országos szinten, egységesen képzelhető el, a kommunális program már nem tételez fel egyidejűséget a községi önkormányzatoknál a program-pontok végrehajtásában.

A községi választásokkal kapcsolatban szükségesnek tartják hangsúlyozni, hogy azt „semmi²esetre sem szabad szűkebbre szabni”, mint az állami választójogot. A kommunális képviselői szervezetben a munkásoknak számukkal arányos mandátumot követel (1.). Tehát nem bízta a választások esetleges kimenetelére a munkásképviselőt. A 2. pontban, főleg a városi községek részére „minél több föld” vásárlást írja elő. Az indoklás itt annyira semmitmondó („helyhiány”, „egyéb visszasságok”, „egyéb követelés”), hogy az agrárrész nélkül teljesen fajsúlytalan lenne. Az agrárprogramban találjuk meg e pont feloldását. Ezek a pontok megerősítik azon feltételezésünket, hogy itt a községek életterének megteremtése érdekében területi „expanzióról” van szó. Jól átgondolt önvédelmi prevenció ez, amelyet főleg (a mezőgazdaságnak teljesen kiszolgáltatott) városi községeknek kell megtenniök. Az első pont megtiltja az állami és városi földek reprivatizálását. Ezeket művelés alá kell venni, „de nem egyéni kisajátítás által” (2p.). A harmadik pont az elárverezett birtokok, bányák stb. állami tulajdonba vételét írja elő. Az ezt követő pont (4.) olyan kisajátítási jogot követel a községeknek, hogy azok megváltás útján magángazdaságokat vagy

azok részeit szerezzék meg. Ennél radikálisabb a kommunális program 3. pontja: „A községnek birtokába kell vennie azon, az általános jólét szempontjából fontos üzleti területeket, amelyeket eredményesen tud kezelni, vagy amelyek magántulajdona a község lakosainak nagymértékű függőviszonyát eredményezi.” (kiemelés G. J.)

Nem más ez, mint a községi-közösségi tulajdon nagymértékű kiterjesztése a magántulajdon rovására és annak visszaszorítására. Ezt már egy magántulajdon alapjain álló polgári demokratikus berendezkedés nem tudja jogi garanciákkal megtámogatni, a magántulajdonon keresztül ugyanis annak alapjait támadja. A kapitalizmus döntő „üzleti területei” mind függőségi viszonyba hozzák a „község lakosságát”. Félreért-
hetetlen, hogy itt a gyárakról, a bankokról lehet csak szó. A birtokbavétellel párhuzamosan nem ígér kártalanítást, szemben a mezőgazdasággal. Ilyen radikális, nem fájdalommentes beavatkozást a tulajdonviszonyokba csak ezt a politikai irányvonalat magának valló és támogató állami berendezéssel lehet megvalósítani.

A magánvállalkozást csak a munkásság lakáshiányának megszüntetése érdekében akarják ideiglenesen („elegendő korszerű lakást”) segíteni, de „bizonyos korlátozások keretein belül”.

Az állami tulajdonban levő és a „jövőben kisajátítandó” földeket szövetkezetekkel, ill. földnélküliekkel kívánják művelés alá venni (Sp.). Állami segítyezést csak a kistermelés és „mindennemű” szövetkezeti jellegű csoportosulás támogatására követelnek.

A programnak a községi önkormányzatra vonatkozó passzusai már nem a kapitalizmust akarják megreformálni, de az átmenet hosszan tartó, békés evolúcióval történne. A helyi sajátosságoknak megfelelő „finn utat” a szocializmushoz a községi önkormányzatokon keresztül vélte felfedezni. *A finn munkásosztály számára ez lehetett az átmenet legerősebb formája, ez felelhetett meg „természetes jogérzetének”.*

A szocialista eszmék svéd közvetítéssel jutottak el Finnországba és főleg KAUTSKY néhány műve volt finnül ismert. „Az erfurti program elvi részének magyarázata” c. művét (1892) HORST BARTEL szerint az elsők között fordították le finnre: „Az első az orosz fordítás volt (1894), ezt követte a bolgár, az angol, a finn...”⁷ Nem ismerték MARX, ENGELS és LENIN munkáit, ezek ugyanis finn nyelven nem voltak hozzáférhetőek.

A programban az elvi bevezető sorrendisége végig megmarad: A munkásosztály felszabadítása, a termelő eszközök társadalmi tulajdonba vétele a cél, melyhez az államhatalom meghódítása az eszköz, de ennek a fejlődésnek „csak osztályöntudatra ébredt és osztályharcra szerveződött proletariátus” lehet a hordozója. Ez utóbbi (ti. az „osztályharcra szerveződött proletariátus”) és a „szükséges szellemi és anyagi feltételek az új kollektív termelési módokhoz” hiányoztak Finnországban, ahol polgári demokratikus átalakulás volt napirenden. Nem található említés arról, hogy a társadalmi változások az Orosz Birodalom keretein belül vagy kívül történének.

Az osztályszövetség és a szövetséges rétegek megnevezése explicit módon nem található meg. Ellenben ha megnézzük, hogy az átmenet programjának kik a kedvezményezettjei, akkor egy széleskörű konszenzus körvonalai bontakoznak ki. A munkásosztály mellett megtalálhatók a parasztság különböző rétegei (torpparik⁸, bérlők, földnélküliek, cselédek és azon szövetkezetek tagjai, akik „maguk művelik a földet”), továbbá a kisparosok és kiskereskedők, valamint az értelmiség. Az utóbbi három réteg a következő okok miatt tartozott az átmenet társadalmi bázisához:

- a programot megalkotó kongresszus küldötteinek többségét alkották⁹
- érdekükben állt a nagytőke korlátozása
- a községi öngazgatáson belül kínált perspektíva megfelelt kispolgári radikalizmusuknak.

Kispolgári többségű kongresszus nem fog proletárdiktatúrát követelni. A szóösszetétel második tagját elutasítja, az elsőt megkérdőjelezi. A program készítői ott követik el a legnagyobb hibát, hogy a tőke kisajátításánál nem számolnak a burzsoázia ellenállásával. Az átmenet községi-önkormányzati modelljének ez a leggyengébb pontja. Szinte a naivitásig rendíthetetlen a bizalom a parlamentáris demokráciában, melyben — a dolgok logikája szerint — a munkásosztály előbb vagy utóbb hozzákezd a burzsoázia kiszorításához a hatalomból. A naivitást megkoronázza, hogy a közönségi tulajdonba vételt nem országos szinten egyszerre, egyidőben képzelel el. A burzsoázia azonnal a cárizmusnál keresett volna segítséget, még akkor is, ha Finnország nem része a birodalomnak.

Az államgépezetet változtatás nélkül át akarja venni, a különbség „csak” a súlyponteltolódás: a lényeges dolgok kommunális szinten dőlnek el, az állam a legfőbb törvényesség biztosítója, amolyan koordináló szerepkört látna el.

Az sem derül ki, hogy hová vezet ez az átmenet. Az 1903-as év fontos eseménye, az OSZDMP II. kongresszusa, a csaknem párhuzamos történések miatt nem tudott hatást gyakorolni a forssai programírókra.

III. A FSZDP programja¹⁰

A forssai pártkongresszus által jóváhagyott program bevezető része
(Elfogadva Forssában 1903-ban)

A Finn Szociáldemokrata Párt, hasonlóan a többi ország szociáldemokrata pártjaihoz, arra törekszik, hogy az egész népet felszabadítsa a gazdasági függőség, állami kiskorúság és szellemi gyámság bilincsei alól.

A legmélyebb oka a munkásosztály mindenütt látható elnyomásának nem a magánkézben levő állami intézmények, hanem az egész társadalmi élet alapját kitevő és viszonyait tökéletesen uraló tény, hogy a termelőeszközök tulajdona egyesek előjoga lett. Ugyanakkor, a gazdasági fejlődés a munkaerő tulajdonosait, a munkásosztályt, elszakította a termelőeszközöktől, az (ti. a gazdasági fejlődés — G. J.), s a lehető legterhelőbb függőségi viszonyba hozta őket (ti. a munkásosztályt — G. J.) a termelőeszközök tulajdonosaitól — beleértve az ország nagybirtokosait és a kapitalista osztályt — akik állami és gazdasági hatalmának megjelenési módja a jelenlegi osztálytársadalom.

Az egyre emelkedő technikai fejlődés, az emelkedő termelés és tulajdon és minden gazdasági hatalom koncentrálódása a tőkés és tőkés csoportok kezében azt eredményezi, hogy egyre nagyobb tömegek, korábban önálló kistermelők és kisgazdák elveszítik a termelési eszközeiket és hol bérmunkásként, hol bérelt segédként és hol adóteher alá süllyedve, vagy közvetlenül vagy közvetve függőkké válnak a kapitalistáktól. A proletariátus tömege növekszik, és ugyanakkor növekszik a kizsákmányolás is általában, amin keresztül mind szélesebb dolgozó néprétegek életfeltételei éles ellentmondásba kerülnek a saját egyre növekvő termelőkapacitásával és azon keresztül létrejövő társadalmi vagyoni duzzadásával. Ezt a fejlődést gyorsítja és élesíti a kapitalista termelési mód — egység hiányából fakadó — válságai és az azokat követő munkanélküliség és nyomor.

Minél inkább gyarapítja a kapitalizmus fejlődése a proletariátust, annál inkább kényszeríti és alkalmassá teszi a kapitalizmus fejlődése elleni harcra. A magántermelés eltörlése a magántulajdont is szükségtelenné és károsná teszi, ugyanakkor, amikor a fejlődés megteremti a szükséges szellemi és anyagi feltételeket az új kollektív termelési

módokhoz, amelyek alapja a termelőeszközök társadalmi tulajdona. Ugyanakkor a proletariátus arra a tudati szintre emelkedik, hogy ennek a fejlődésnek a hordozója és gyorsítója kell hogy legyen, és hogy a termelés eszközeinek a magántulajdonból a nép tulajdonába való átmenetele kell hogy legyen a cél, az államhatalom meghódítása az eszköz a munkásosztály felszabadításáért folytatott harcában. Csak osztályöntudatra ébredt és osztályharcra szerveződött proletariátus lehet ennek a szükséges fejlődésnek hordozója. *A proletariátus szervezése, saját helyzetének és feladatának tudatára ébresztése, szellemileg és anyagilag harcképessé tétele, tehát a Finn Szociáldemokrata Párt tulajdonképpeni programja*, amely megvalósítására azt (ti. a párt — G. J.) minden célszerű és a nép természetes jogérzetének megfelelő eszközt felhasznál.

A Finn Szociáldemokrata Párt mindig minden állami és gazdasági kérdésben a proletariátus osztályérdekeit fogja védeni és erélyesen ellenezni fog minden (törekvést — G. J.) az osztályellentétek elhomályosítására és a munkások felhasználását a polgári pártok által, akikkel a párt csak akkor működhet együtt, amikor ez a párt-program mellőzése nélkül lehetséges.

A Finn Szociáldemokrata Párt nemzetközi párt: a párt elítéli minden nemzet kiváltságát ugyanúgy, mint a származás, nem és vagyon privilégiumait, és hirdeti, hogy a kizsákmányolás elleni harcnak nemzetközinek kell lenni, ugyanúgy, mint a kizsákmányolás is az. (A párt — G. J.) elítéli és ellenzi a véleménynyilvánítás mindenemű elnyomását és mindennemű állami és egyházi gyámságot. (A párt — G. J.) követeli a munkásosztály életének törvényes védését és harcol, hogy a proletariátusnak a közélet minden terén minél nagyobb befolyása legyen.

A szociáldemokrata párt legközelebbi követelései:

1. Általános, egyenlő és közvetlen választó- és szavazati jog minden 21 éves finn állampolgár számára nemre való tekintet nélkül minden választáson és szavazáson mind községi mind állami téren. Arányos képviselő és egykamaras rendszer. Titkos szavazás. A választásoknak és szavazásoknak törvényes munkaszüneti napon való megtartása. A megválasztott képviselők díjazása minden területen.

2. Közvetlen törvényhozási jog a népnek a törvények javaslattételi és elvetési joga útján.

3. Teljes egyesülési-, gyülekezési-, véleménynyilvánítási- és sajtószabadság.

4. Általános iskolakötelezettség. Díjmentes tanítás minden tanintézményben. A népiskolákban ingyenes tanszerek és ellátás minden diák számára, a felsőbb iskolákban azok számára, akik különleges tehetséget mutatnak fel. A népiskola legyen minden felsőbb tanintézmény alapiskolája.

5. A vallást magánügygé kell nyilvánítani. Az egyházat külön kell választani az államtól és egyházi és vallási szervezeteket magánszervezeteknek kell tekinteni, melyek maguk intézik első ügyeiket. A hitoktatást el kell törölni az iskolákban.

6. Minden személyi és közvetett adó eltörlése, általános progresszív jövedelemadó által, amikor érdemtelen értéknövekedést és kamatjövedelmet és örökséget szigorúbban kell adóztatni, mint saját keresetből vagy munkából eredő jövedelmet. Az adóköteles tulajdon bevallási kötelezettsége.

7. Ingyenes per és ingyenes ügyvédi segítség. Kártérítés az ártatlanul vádoltaknak, letartóztatottaknak és elítélteknek.

8. Az egészségügy állami és községi ügy legyen. Díjmentes orvosi segítség és gyógyszer és szülési segély. Ingyenes temetkezés.

9. A katonai kiadásokat csökkenteni kell és népi védelmet kell szervezni a sorozások helyett. A béke eszméjét meg kell valósítani a gyakorlatban.

10. Minden olyan korlátozás megszüntetése, amely a nőt általános- és magánjogi vonatkozásban a férfinál alsóbbrendű pozícióba helyezi.

11. A szeszitalok készítésére és árusítására vonatkozó általános tilalmi törvény.

A munkásvédelmi törvényhozást

erélyesen fejleszteni kell, annak legközelebbi céljával a Finn Szociáldemokrata Párt követeli:

1. El kell érni a 8 órás munkaidőt azoknál a foglalkozásoknál, ahol az egészségre káros körülmények nem követelik meg, hogy (a munkaidő — G. J.) rövidebb legyen.

2. Minden helységben meg kell állapítani az élelmiszerre szükséges legkisebb munkabért, nem csak állami és községi, hanem magánszemélyek által végeztetett munkánál is.

3. Az éjszakai munkát el kell tiltani minden olyan szakmában, ahol a technikai színvonal nem követeli meg a megszakítás nélküli munkát. Nők és fiatal munkások nem végezhetnek éjszakai munkát.

4. Teljes, legkevesebb 36 órás hetenkénti megszakítás nélküli pihenőidőt kell elrendelni.

5. A 14 éven aluli gyermekeket el kell tiltani minden bér munkától. Gyermekek (14—16 év), tanoncok és fiatal munkások (16—18 év) számára elegendő védelmi előírásokat kell elrendelni.

6. A női munkát el kell tiltani olyan szakmákban, ahol az a testükre nézve káros. Terhesség ideje alatt a munkát meg kell könnyíteni, vagy teljesen eltiltani onnantól kezdve, amikor a normál terhesség azon jelei, melyek a munkát megnehezítik, a terhesség vége felé megjelennek és legkevesebb hat hétig szülés után.

7. A fenti rendelkezéseket ki kell terjeszteni nem csak az ipari munkásokra, hanem kézművesekre, mezőgazdasági munkásokra és cselédekre, és ha lehetséges, a kereskedelem- és a közlekedésügyi dolgozókra is.

8. A munkásvédelmi rendelkezések pontos betartásának ellenőrzésére elegendő női és férfi felügyelőt kell állítani a foglalkozások természete szerint, és azoknak a munkásosztályból segédeket kell kijelölni. A védelmi törvények megszegését szigorú büntetésekkel meg kell akadályozni.

9. Létre kell hozni minden munkásra és azonos helyzetben levő személyre kiterjedő népbiztosítást, amely magában foglalja a beteg- és balesetbiztosítás mellett az öregségi-, munkaképtelenségi-, özvegyi-, árva- és munkanélküliségi biztosítást. A biztosításból eredő költségeket az általános jövedelem-, vagyon- és örökösödési adóból származó bevételek fedezik. A biztosítási kormányzatot a biztosítottak maguk választják.

10. A biztosítási törvényeket úgy kell fogalmazni, hogy azok ne adjanak okot önkényes értelmezésnek, kiskapuk keresésének. A biztosítottak és hozzátartozóik számára teljes kártalanítást kell odaítélni.

11. A házasságon kívüli és a gondozásban nem részesülő gyermekek számára az állam által teljesen a célnak megfelelő gondozást és nevelést kell biztosítani.

Kommunális programjaként

követeli a párt:

1. A szervezeti jogra vonatkozó körülmények javításakor a kommunális választójogot semmi esetre sem szabad szűkebbre szabni az állami választási jognál. A munkásságnak a kommunális képviselői szervezetekben a számukkal arányos képviselői mandátumot kell adni.

2. A helyhiány és az abból fakadó egészségi és egyéb visszásságok megszüntetése érdekében, valamint számos egyéb követelés kielégítése érdekében a községeknek, főleg városi községeknek, minél több földet kell vásárolni.

3. A községnek birtokába kell vennie azon az általános jólét szempontjából fontos üzleti területeket, amelyeket eredményesen tud kezelni, vagy amelyek magántulajdonra a község lakosainak nagymértékű függőviszonyát eredményezi.

4. A munkásság lakáshiányának megszüntetése érdekében a községeknek elegendő korszerű lakást kell építeni és a magánvállalkozást ezen a területen bizonyos korlátozások keretein belül mindenképpen elő kell segíteni. A hajléktalanoknak községi menedékhelyet kell szervezni.

5. A betegápolás, gyógyszer és temetés községi költségeken. Ezeket a díjakat nem szabad szegénygondozásnak tekinteni.

6. A védtelen gyermekek és öregek gondozását korszerű és humánus módon kell megszervezni.

7. A munkásságnak községi költségen egészséges, jól szervezett és díjmentes üdülőtelepeket kell létesíteni.

8. Nagyobb munkanélküliség idején a községnek elegendő munkát kell biztosítani lakosai számára és elegendő legkisebb fizetést kell megállapítani. A községeknek munkanélküli pénztárakat kell alapítani.

9. A községi munkákat közvetítők nélkül kell végeztetni és a bért minden szakmában az akkor érvényes tarifa szerint kell fizetni.

10. A munkaidőt községi munkákban 8 órában kell megállapítani.

11. A községeknek munkaközvetítő irodákat kell alapítani, melyek vezetésének legalább a felét munkásszervezetek által választott képviselőknek kell kitenni.

12. A községi tilalmi jogot létre kell hozni (a szesz italokra — G. J.), míg az általános tilalmi törvényt meg nem hozzák.

13. Taneszközök községi költségen és egyébként amit az általános pártprogram erre vonatkozóan előír.

14. A vagyontalanok számára valóságos szegények ügyvédjét, akinek a választása legyen a szegényekre bízva.

15. Községi-, gyári- és szakfelügyelőket kell állítani, akik választásához elegendő befolyást kell biztosítani a munkások számára.

Mezőgazdasági programjaként

követeli a párt:

1. A már állami és községi tulajdonban levő gazdaságokat és földeket nem lehet eladni vagy elajándékozni.

2. Az állam és község tulajdonában levő földeket művelés alá kell venni, de nem egyéni kisajátítás által.

3. Az elárverezett gazdaságokat, birtokokat, vízeséseket és bányákat fel kell becsültetni és a megállapított áron állami tulajdonba venni.

4. A községeknek olyan jogokat kell biztosítani, hogy azok kisajátítás útján magángazdaságokat vagy azoknak részeit megszerezhessék. A megváltást aszerint kell megállapítani, hogy azokon a földterületeken mit termelnek.

5. Az állami tulajdonban levő és a jövőben kisajátítandó földterületeket földnélkülieknek, illetve olyan szövetkezeteknek kell adni, melyek tagjai maguk művelik a földet.

6. Állami segínyt elsősorban kistermelést elősegítő tevékenységre kell adni. Ugyanúgy mindennemű szövetkezeti jellegű csoportosulásoknak.

7. A torppariknak és földbérleőknek teljes használati és eladási jogot kell biztosítani az általuk bérelt föld termékeire, és a bérleti szerződés lejártakor térítést kell fizetni azután, amennyit a bérelt föld értéke a megmunkálás révén növekedett.

8. A vadászati és halászati jogot azonnal függetlenné kell tenni a földtulajdontól.

9. Különösen állami és községi intézkedések által a földművelést és annak meléktevékenységeit minden célszerű eszközzel fejleszteni kellene, különösen úgy, hogy a tulajdonképpeni parasztság vidéken megismerkedjen a földművelés legújabb munkamódszereivel és a szükséges szakmai ismeretek birtokába jusson.

10. A földnélküli népet műveltté kell tenni és intellektuálisan nevelni kell.

11. Meg kell szüntetni a cselédtörvényt.

Jegyzetek

1. „A finn nép tiltakozása” (in: LÖM 5. kötet, p. 324—328).
2. KOLLANTAJ, A. M.: Zsizny finljandszkih rabocsih. Ekonomicseszkoje izszledoványije. „T-vo Hudozszesztvennoj Pecsatyi”, Szpb. 1903, 335 sztr. (p. 49).
3. KIRBY, D. G.: The Finnish Social Democratic Party 1903—1918. Univ. of London libr. Diss., London 1971, 418 p. (p. 79) (Mikrofilmen, kézirat gyanánt, nincs publikálva.)
4. Suomen Työväenpuolueen perustavan kokouksen pöytäkirja. SDP, Pori 1973, 206. p. (p. 45—46).
5. Az Osztrák Szociáldemokrata Munkáspárt „bécsi programja” 1901. szeptember 5. (in: Dokumentumok és szemelvények a nemzetközi munkásmozgalom történetének tanulmányozásához, II. kötet. Tankönyvkiadó, Bp. 1978, p. 53—56.)
6. KIRBY: id. mű, (p. 24).
7. in: KARL KAUTSKY: Az erfurti program. Kossuth, Bp. 1982. p. 260.
8. „kisbérleők”.
9. A 97 delegátusból 50 fő.
10. Forssan puoluekokouksen pöytäkirja. SDP, Joensuu 1973, 177 p. t 111 p. melléklet. (A program először kerül magyar nyelven közlésre.)

DAS FORSSAER PROGRAM DER FINNISCHEN SOZIALDEMOKRATISCHEN PARTEI IM JAHRE 1903

JÓZSEF, GOMBOS

Der Kongress der Finnischen Sozialdemokratischen Partei nahm im Jahre 1903 ein auf dem Niveau der Epoche stehendes marxistisches Programm an. Die sozialistischen Ideen wurden mit schwedischer Vermittlung im Finnischen Grossfürstentum bekannt, wo eine legale Arbeiterbewegung vom Zarismus geduldet wurde. Zur Zeit der Entstehung des Dokuments waren nur einige Werke von Kautsky auf finnisch zu lesen, weder die Klassiker des Marxismus noch der theoretische Revisionismus (Bernstein) waren bekannt. Auch der zweite Kongress der Sozialdemokratischen Arbeiterpartei Russlands konnte wegen dem fast parallelen Geschehnis auf die Schöpfer des Programms keine Wirkung ausüben.

Das Programm trägt die Wirkung der Dokumente der Österreichischen Sozialdemokratischen Arbeiterpartei an sich, es brachte aber etwas Neues zustande: in dem wännen wir das Gemeinde- und Selbsterwaltungsmodell des Durchgangs in den Sozialismus zu entdecken.

**ФОРССАЙСКИЙ МАНИФЕСТ
СОЦИАЛ-ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ ФИНЛЯНДИИ
(1903 Г.)**

Йожеф Гомбош

В 1903 году съезд Социал-демократической партии Финляндии принял соответствующую тому времени марксистскую программу. Идеи социализма через Швецию проникли в Великое Княжество Финляндское, где царизм не препятствовал рабочему движению. В момент принятия документа в фунском переводе существовало лишь несколько работ Каутского; ни работы классиков марксизма, ни работы теоретиков ревизионизма не были широко известны. II съезд РСДРП не мог оказать влияния на составителей программы в силу того, что он проходил почти в то же время.

Программа подверглась влиянию документов Социал-демократической рабочей партии Австрии, но содержала и новый момент: в ней можно было обнаружить модель перехода к социализму через местное самоуправление.